

najboljši spis v celi zbirki. Vsebina sicer ni kaj posebno novega — povedati se dá v kratkem: Človek obrača, Bog obrne — a kako je izpeljana! Ta razvoj je vseskozi logičen, razni dogodki vsestransko utemeljeni. To nam ugaja. Takih spisov smo bili včasih vajeni od Stritarja. — O „Živalskih pogovorih“ ni kaj reči, kot morda to, da so mnogo bolj neprisliljeni kakor dialogi v igrokaznih prizorih. Splošno moramo reči, da je v tej knjižici marsikaj zdravih zrn, ki jih je nabral pisatelj iz naravne, modrujoče etike; bolj izobraženi čitatelji lahko zraven proučujejo tudi gladki in krasni zlog Stritarjev.

— db —

Poljedelstvo. Slovenskim gospodarjem v pouk spisal V. Rohrmann. Gosp. pisatelj se skuša v svoji knjižici prilagoditi našemu konservativnemu kmetškemu gospodarstvu, vendar tako, da povsod naglašá umno obdelovanje in posebno priporoča umetna gnojila. V tem oziru se mora pri nas storiti še mnogo. Naši ljudje so v nekaterih ozirih jako nezaupni; nikakor se ne dajo na mnogih krajih prepričati, da umetna gnojila mnogo koristijo, akoravno jih je malo in so včasih draga. Ker ne poznajo kemičnih sestavin novih gnojil, jih nekako prezirajo in mislijo, da slabo obračajo svoj denar, če jih kupujejo. Pridni in umni gospodarji bodo pač radi prebiralí knjigo in se iz nje učili zlasti tega, kako se umetno zemlji zvišuje plodna moč. Knjiga je prav praktično razdeljena. Prvi del obsega pridelovanje njivskih rastlin, drugi del pa govori o obdelovanju travnikov in o krm-skih rastlinah ter je precej daljši in obsežnejši ter se ozira na zboljšanje naše živinoreje. Konec razpravlja o pomenu, obdelovanju in koristi pašnikov. Vsaka rastlina z lastnim jej obdelovanjem in oskrbovanjem je opisana glede na naše razmere. Pri posameznih rastlinskih vrstah je knjiga tako razdeljena, da se omenjajo najprej kot uvod splošne lastnosti dotične rastlinske vrste in potem posebne lastnosti vsake rastline. Vsled tega je knjiga dosti pregledna. Nekatere rastline so opisane precej na široko, druge bolj ob kratkem, kakor se je gosp. pisatelju potrebno zdelo iz praktičnih ozirov. Tako je izmed gomoljnatih rastlin prav podrobno opisan krompir, razne njegove vrste, način saditve itd., izmed krm-skih rastlin pa razne detelje. Le nokota (gemeiner Hornklee) je prav kratko omenjena, dasiravno je za nekatere travniške lege jako važna.

J. K.

Spominska knjižica. Ob petindvajsetletnici „Cecilijinega društva“ v Ljubljani, sestavil dr. Andrej Karlin, društveni tajnik. V

Ljubljani, 1902. Založilo „Cecilijino društvo“. Tisk „Zadružne tiskarne.“ Str. 93. — O slovesnosti, katera je dala povod tej knjižici, govorimo na drugem mestu. To poročilo nam daje natančen pregled o vsem društvenem delovanju za cerkveno glasbo med Slovenci toli zaslužnega „Cecilijinega društva“. G. pisatelj je nabral tudi več podatkov iz življenja organizatoristov, ki jih je to društvo v svoji šoli izvežbalo. Gotovo bo ta knjižica mnogo pripomogla, da se ideja prave cerkvene glasbe še bolj razširi, tembolj, ker more pokazati lepíh uspehov, ki so se že dosegli.

Češka književnost.

Po dolgem nestrpnem čakanju je konečno katoliško češko občinstvo dobilo v roke **pripovedne zbrane spise** Petra Kopalá, ki je osivel v službi katoliške žurnalistike. Peter Kopal (P. Kopriva) ni dosegel sicer še zasluženega priznanja pri češkem slovstvenem aeropagu, toda njegovi književni proizvodi so priljubljeni v najširjih krogih občinstva. Kopal dobro opazuje človeško življenje in zna svoje izkušnje opisati na način, ki se je že davno prikupil češkim bravcem. Kopal je češki — Kosmák. Začel je pisati, ko je bil star že 40 let (rojen je bil 1. 1834. in zdaj je vikar na Višegradu v Pragi). Začel je sicer pozno, a kakor bi hotel nadomestiti, kar je zamudil, s takim veseljem se je lotil pisateljskega dela. Njegova delavnost je občudovanja vredna. L. 1872. je začel pisati kot podlistek „Kulturní listy“ v katoliški dnevnik „Čech“ in s tem se je mahoma prikupil bravcem. Po desetih letih je postal urednik „Čecha“, in ko so namestu „Čecha“ začeli izjhati „Katolické Listy“, je vstopil v njih uredništvo kot najstarejši in najbolj zaslužni katoliški publicist. Kot časnikar je Kopal napisal še celo vrsto pripovednih spisov, katere zdaj izdaja založništvo V. Kotrba. Njegovih povesti je cela knjižnica. Kopal kot dober poznavavec življenja popisuje korenino in izvir zlega in dobrega. Včasih pomoči pero v grenki žolč ostre satire, včasih piše z vročo krvjo svojega srca. Kopalovi spisi niso nastali slučajno, temveč so izrastli iz praktične potrebe, katera je vznikla iz dnevnih dogodkov in obratov v življenju. Ko se vname boj proti alkoholizmu, piše Kopal vrsto povesti iz življenja, ki slikajo pogubljenost pijančevanja; v krutem boju zoper duhovništvo piše apologijo duhovniškega delovanja; v navalu nevere izhajajo izpod njegovega peresa navdušeni apologetični spisi. Vse, kar je Kopal napisal in kar še piše, ima svoje ko-

renine v življenju in je pisano za življenje. In v tem je vrednost Kopalovih spisov, s tem visoko nadkriljujejo cele kopice sentimentalnih povesti, praznih zgodovinskih romanov in pretiranih modernih dušeslovnih vivisekcij. Spisi Kopalovi slikajo ljudi, kakršni so, ter kažejo, kar je pri njih dobrega in kar slabega. Kdor prečita kak Kopalov spis, ima pred seboj odlomek življenja, bodisi zavito v obliko duhovitega podlistka ali žgoče satire ali poljudne povesti. Kritika očita njegovim spisom, da so prenažno pisani in nekako površni; toda pomisliti je treba, da je Kopal časnikar, vikar in katehet in da si mora večkrat za svoje spise čas takorekoč ukrasti. Dozdaj je izšlo šest snopičev. V prvi povesti „Mojžiš“ spozna bravec mater, ki v trenutku najbridkeje zapuščeni pozabi svoje dolžnosti, a potem, okreščana s sv. vero, se odloči, da popravi svoj zločin. „Mojžiš“ je najboljša in najnežnejša povest Kopalova. V povestih o samomorivcih iz nesrečne ljubezni biča pisatelj kratkoumnost mladih ljudi, ki se lahkomišelnost ženejo smrti v naročje.

Fr. Štingl.

Iz drugih književnosti.

Weltall und Menschheit. Naturwunder und Menschenwerke. — Geschichte der Erforschung der Natur und Verwertung der Naturkräfte. — Herausgegeben von Hans Krämer. Deutsches Verlagshaus Bong. Berlin, Leipzig. — Pod tem naslovom je začelo izhajati zopet „poljudno-znanstveno“ delo, namenjeno širjim slojem, iz katerega si naj ti ne črpajo samo pouka v prirodoslovju, ampak tudi svoje svetovno naziranje. To delo je uprav tipično za take vrste „poljudno znanost“. Opremljeno je z vso umetnostjo moderne tehnike, okrašeno z najlepšimi ilustracijami in se ponaša z obširnostjo tvarine, ki je za manj izobraženega čitatelja kar očarljiva. Vse trditve se izrekajo s tako gotovostjo, kot da bi bile že vzvišene nad vsakim dvomom. In vendar je v njih mnogo problematičnega, negotovega, da, celo od resne znanosti že zavrženega. Nikjer se plitvost modernega duha ne kaže bolj revno in vsiljivo, kakor tam, kjer začne mešati prirodoslovje z metafiziko in z verstvom, kjer izgreši razloček med dognano vednostno resnico in med izpremenljivo podmeno, ki ni nič drugega, kakor pripomoček nevednosti, s katerim se izkuša najti pot do morebitnih znanstvenih uspehov. Ali so darvinistiške teorije, vkolikor presegajo evolucijo pasem in izkušajo ustvariti splošen svetoven monistiški nazor, kaj

drugega? Predrzo je, na tak temelj, ki je položen brez dokazov, postavljati ne le prirodnih ved, ampak sploh vse človeško mišljenje in življenje. Tu čitamo n. pr. razprave o postanku sveta. Gotovo ta tvarina ne spada v področje prirodoslovja, katero ima preiskovati le to, kar vidi in čuti, ter eksperimentirati s tem, kar more vpreči v žico ali obliči s kislino. Kakor ne more biti nastanek sveta in rojstvo življenja predmet fizikovemu eksperimentu, tako tudi presega nauk o tem meje njegove vede. In vendar čitamo tu, da se poročila o stvarjenju sveta obsojajo kot „pravljice“. Brez dokaza se trdi, da so si „prirodni ljudje“ mislili materijo kot nekaj večnega in da so si „najbrže“ stvarjenje predstavljali samo tako, da so njihovi bogovi prasnovi dali drugo obliko. Medtem, ko govori o „praljudih“, da je tako njihovo mišljenje bilo „možno“, pa takoj v drugi vrsti iz te negotove premise izvaja že popolnoma gotovo trditev, da „isto velja tudi o najstarejših kulturnih narodih, ki se večinoma niso mogli ločiti od nazora, da je materija večna“. Seveda uči primerjajoče veroslovje ravno nasprotno, a dandanes smo prišli že tako daleč, da se vsaka trditev ali podmena sprejme brez dokaza, ako ima le značaj mogoče prirodoslovne hipoteze. Kako lahkomišljeno se obravnavajo najvažnejši problemi, dokazuje pač sledeči stavek o stvarjenju sveta: „Da tak nauk ni mogel nastati iz naivnega ljudskega duha, ampak je moral biti izmišljen od duhovnikov in modrijanov, to leži na dlani“. Torej tako trditev, katera dolži tisoče in tisoče najmodrejših ljudi vseh časov premišljene goljufije, tako trditev se nam upa podati pisatelj z glupo frazo, da mu to „leži na dlani!“ V velike težave bi bil prišel pisatelj, ako bi bil hotel naštevati nepristransko tudi vse, kar govori zoper to, kar „leži njemu na dlani“. Poročilo sv. pisma n. pr. kot najstarejši in najveljavnejši zgodovinski vir, izraža splošno prepričanje prvega človeštva o božjem stvarjenju sveta. S frivolnim izgovorom se zna pisatelj otresti takega ugovora, češ da je to poročilo nastalo šele po babilonski sužnosti.

S tem smo pač dovolj označili znanstveno vrednost tega dela, vkolikor sega v verstvo in v modroslovje. Prihodnji zvezki, ki bodo razpravljali o nastanku človeškega rodu, pa bodo učili naravnost živalsko naravo človeško. Dandanes, ko resna znanost, četudi tuintam s težkim srcem, opušča take nauke, izkuša jim podaljšati življenje takozvana „poljudna znanost“, ki bi se bolje zvala — površna znanost.

Dr. E. L.